

Бошко Телебаковић*Факултет политичких наука Универзитета у Београду.*

ДЕЛОВАЊЕ СВЕТЕ СТОЛИЦЕ*

Сажетак

Ватикан је одавно велики "политички играч", чак и када се то не примећује. Иако нема дивизије, како је приметио Стаљин, моћнији је од многих који их имају. Света столица се труди да на одговарајући начин реагује на "знаке времена". Колико то успева? На први поглед, неке папе изгледају као неуспешни политичари. Увели су Ватикан, мада су говорили о политичкој неутралности, на страну губитничких коалиција у оба светска рата. Света столица није имала већу штету, јер су је папе, не мењајући основни политички курс, након ратова преводиле на победничку страну. Света столица је вешто чувала и увећавала моћ и утицај. У време Другог ватиканског концила покушана је обимна црквена реформа, осавремењавање догме и деловања, али се после тога вратило традицији и настојало око њене спреге са савременом политиком. Света столица је учествовала у припреми пада берлинског зида и укључила се у збивања после пада. Ватикан је институција на коју европски и глобални моћници итекако рачунају. Света столица користи своју претензију на духовну универзалност да део глобалне моћи осигура за себе.

Кључне речи: хришћанство, римокатоличанство, папа, Ватикан, политика, глобализам.

Римокатоличко хришћанство (или званично од Првог ватиканског концила 1870. "Света католичка апостолска римска црква") се као и православље представља као општа хришћанска заједница.

* Текст је у оквиру пројекта 179008 који подржава Министарство просвете и науке Републике Србије.

ца.¹⁾ Има неколико пута више верника од православља. Најбројнији је део хришћанске светске религије с врло организованом, централизованом црквом, с око четири хиљаде епископа с папом на челу, четири стотине хиљада свештеника, преко два милиона људи у разним институцијама цркве и више од милијарде верника. Римокатоличанство је наговештено још у првим вековима хришћанства наглашавањем првенства римског епископа (папе) у односу на све остале епископе у Римском царству, али су папе биле прве само по части, а не и по власти. Касније је папа био и хришћански духовни владар Запада и световни владар папске државе која није била мала и која је постојала око хиљаду година, а у смањеном обиму опет постоји. Многе папе су настојале да прошире првенство у части међу епископима и на првенство у власти у укупном хришћанству.

Папа значи отац и дуго су сви хришћански свештеници тако ословљавани. У православљу је задржан сличан обичај, док је за римокатолике отац у цркви само један – Свети отац. Он је званично Христов заменик, наследник апостолског владара, врховни понтифекс универзалне цркве, патријарх Запада, примас Италије, архиепископ-митрополит Рима, суверен државе града Ватикана, слуга слугу Божјих. Папу бирају највиши црквени великодостојници - кардинали млађи од осамдесет година по специјалном поступку у конклави (под кључем) у Сикстовој капели Ватикана. То није оригиналан поступак, јер је тако раније биран и млечачки дужд. Проверава се (опипавањем) и да ли је будући папа мушко, јер је наводно једном изабрана и преобучена жена. За избор папе је потребно да за њега гласа две трећине плус један кардинал. Избори некад дуго трају, али се кардинали не разилазе све док не буде изабран папа, што се оглашава белим димом. Било је и 37 антипапа, који су узурпирали папски престо или претендовали на њега. 1523. је умро папа Хадријан IV, Холанђанин. После њега су до папе Јована Павла II, Пољака, све папе, њих 45, били Италијани. Бенедикт XVI, Немац, је 266. папа (мада се сви не слажу око тог броја и наводе и нешто мање бројеве). У неким периодима папе су живеле раскалашно, па је остала пословица "видети Рим – изгубити веру" (*Roma veduta, fede perduta*).

Највиша власт Римокатоличке цркве, смештена у делу Рима Ватикану, означава се као Света столица (*Sedes sancta*) или Апостолска столица (*Sedes apostolica*). Она не обухвата само власт папе, већ и деловање апарата власти, који се посебно означава као

1) Православна црква је васељенска, римска црква католичка, што значи исто што и васељенска. Ниједна не окупља све хришћане. Термин КАТХОЛИКОС (општи, заједнички) је увео Игњатије Антиохијски 107. године у жељи да означи општост хришћанства.

Курија. Некад се за Свету столицу и све што она обухвата употре-
бљава име Ватикан.

Да би се разумео садашњи положај Свете столице, мора се нешто рећи о историји папства. Римокатоличка црква наводи Апостола Петра као првог римског епископа и Христовог опуномоћеника међу људима, али је прича о римским данима Петра и Павла историјски недоказива. Римско царство је 300 година прогонило хришћане. Затим је цар Константин покушао да хришћанство употреби као снажан "друштвени лепак". Приписивана му је погрешно и "Константинова даровница", којом је цео европски запад предат на управљање папама. Доказано је да је смишљена накнадно (у 8. веку) у самој римској цркви. Хришћански универзализам спрегнут је с рах готана. Питање је колико је покушај био успешан. У Западном римском царству је хришћанство око 150 година било државна религија, али је царство подлегло варварима. Источно царство је опстало и у њему је цар био на челу цркве у којој су постојала четири патријарха, а најзначајнији је био патријарх у престоници Константинопољу – васељенски патријарх. Рачунало се и на римског патријарха који је неко време учествовао преко представника на црквеним саборима и прихватао царска упутства, која му је преносио апокризијар. И источним патријарсима су апокризијари служили за везу с царем. На западу је, међутим, временом једино папа преостао од институција ранијег царства.²⁾ У тадашњем западноевропском друштвеном метежу црква је нудила спасење, а папа се као црквени великодостојник од 8. века нудио и за световног владара. Тада је почео и разлаз папа с Византијом. Црквено првенство папе у части није на западу Европе оспоравано, али је папа хтео да се избори и за своје првенство у црквеној власти. Борба за првенство црквене власти папе трајала је на западу Европе од 3. до 8. века. Било је противљења. Црквени доктори Кипријан и Јероним били су, на пример, против тога. На истоку Европе нису признавали ово папино првенство, а папа је имао проблем што је дуго званично био поданик императора у Константинопољу и лакнуло му је када се тога због слабљења Византије ослободио. Брзо је на-

2) Схватање да је папа представник раније светске империје и да представља духовно средиште света у коме треба да се нађе и светска моћ означава се као ултрамонтанизам. Ако је један Бог на небу, један је и Христов намесник на Земљи. Као што су у Христу сједињене Божја и људска природа, и папа треба да сједињује духовну и световну власт. Идеји да папа треба да има и царску власт била је супротстављерна идеја да цар треба да има и папску власт. Најчешће се као пример спора наводи сукоб папе Григорија VII и цара Хајнриха IV. Негде је покушавано извлачење испод скута Рима (галиканизам), негде је то и успело (Англиканска црква). У сукобу цезаропапизма и папоцезаризма ниједна страна није на Западу коначно победила, а на Истоку (у Византији, Србији, Русији) је цар био изнад патријарха.

рушио и тадашњи правни поредак, у коме се подразумевало да на Земљи постоји само један хришћански цар и да он поставља друге, ниже владаре. Папа је у божићној ноћи 800. године крунисао Карла Великог за франачког цара (с титулом цара Римљана). То је био политички потез, али и израз захвалности, јер је Пипин Мали поконио 729. папи равенски егзархат преотет од Лангобарда, ранију византијску територију, и тиме омогућио стварање папске државе. Опстајала је у променљивом опсегу све док приликом уједињења Италије није 1870. заузет и Рим. Тадашњи папа је проклео и грофа Кавура и Гарибалдија, а себе је прогласио за "римског заточеника". Папска држава је у време укидања обухватала око трећине територије данашње Италије. Неко време је ова држава била и значајна војна сила, а папе попут Јулија II носиле су оклоп и мач. Папска држава је била и на челу војних савеза. На подстицај Пија V створена је 1571. Света лига, којој су поред његове државе припадали Шпанија и италијански градови-државе. Ова лига је код Лепанта поразила турску морнарицу. Папска држава је била неуспео папски покушај обнове Западног римског царства. Остатак папске државе је и понтификално племство, тако често у Риму. Мусолини се 1929. Латеранским уговором договорио с папом Пијем IX о обнови папске државе на територији Ватикана, једног брежуљкастог дела Рима. Сличан предлог је 1871. одбијен, а папа је проклео краља Виторија Емануела II. Када је франачко царство пропало, папа је подстакао стварање Светог римског царства немачке народности. Оно ће као скуп немачких држава и државица постојати до 1806, када га је укинуо Наполеон. Најважнији савезник Ватикана постала је хабсбуршка Аустрија, затим Аустро-Угарска. Од 1870. римокатолици сматрају да је папа непогрешив. На челу је цркве и Ватикана као апсолутни владар. Представља и законодавну и извршну и судску власт, проглашава кривицу људи и народа. Јевреји су, на пример, били проглашени за колективно криве за Исусову смрт.

Свето писмо није политички текст, али су поруке из њега у свим временима тумачене и у односу на актуелну политичку ситуацију. Ватикан је у томе предњачио и увек подразумевао своје право да се бави политиком, док су неке друге цркве прокламовале своју равнодушност према политици и понекад су многи у њима и ван њих у то веровали. Света столица је умела религију да искористи као ефикасно средство за политизовање масе. Она је дуго политичка сила првог реда и труди се да ту своју улогу задржи и ојача. Има разрађену друштвено-политичку доктрину, чија је модерна верзија створена на Првом, а усавршена на Другом ватиканском концилу, али се планови политичке акције често не базирају на доктрину. Че-

сто њихови најважнији елементи остају тајни. У 19. веку се Света столица одрекла борбе за људска права, слободу, једнакост, да би очувала свој положај у свету. У 20. веку је схваћено да ово одрицање не треба истицати. Римокатоличка црква се не ограничава на литургију, јер расте страх да би без политике изгубила моћ у свету.

Једина црква с развијеном званичном дипломатијом је Римокатоличка црква. Дипломатски односи Свете столице никад нису само у сфери међународне политике, већ се помоћу њих задира и у унутрашњу политику појединих држава. Нунције, за разлику од амбасадора, не само што представља Свету столицу код стране владе, већ и контролише живот Римокатоличке цркве у тој држави или рад мисионара у њој. Иницира се оснивање прокатоличких политичких странака. Политика Свете столице је некад врло удаљена од религијске догме, па је земаљске црквене послове тешко правдати Божјим царством. У Ватикану је честа прича о бризи за морални ред. Морална теологија служи као заклон црквене политике која има изграђен програм и методе. Док се у религијској догми говори о служењу, у политичкој доктрини се сматра да Света столица треба да влада. Црквена политичка доктрина није теорија, већ идеолошки основ политичког деловања. Иако се ослања на непромењиво Откривење, врло је еластична, прилагодљива посебним приликама.

Ватиканско повезивање цркве и политике се некад означава као "клерикализам" (мешање у разне видове друштвених односа и у државне послове), а његов жешћи облик као ултрамонтанизам. У Светој столици ово сматрају политичком увредом, иако не скривају да без политике не би могли примерено да одговоре на изазове у савременом друштву. Ватикан је увек оштро реаговао на покушаје да буде осветљена земаљска улога Римокатоличке цркве.³⁾ По Сиднију Хуку је римокатоличанство најстарији, највећи и најразвијенији тоталитарни покрет у историји. За Свету столицу је идеална држава Малта, у којој је римокатоличанство државна религија. У осталим европским земљама је држава сада званично одељена од религије, мада је у некима, попут Ирске, државна политика у великој мери усклађена с римокатоличким вредностима. Негде поједини делови државе имају прописе који указују на утицај Свете столице. На пример, у Баварској чланови Сајентолошке цркве не могу да се запосле у државним установама. Заборавља се да је верске слободе наметнула држава. Света столица очекује да слободно де-

3) Свештеник др Виктор Новак, палеолог, намеравао је да напише тротомну студију о односу папа и Хрвата. Када је прво изашао трећи део, "Magnum crimen – пола вијека клерикализма у Хрватској", црква га је забранила, а Новака екскомуницирала.

лује и у државама у којима нема римокатолика или их је врло мало. Ако јој је то ускраћено, сматра се дискриминисаном и труди се да ове државе означи у светској јавности као политички неподобне.

Света столица је подстицала разне политичке појаве у државама за које је била заинтересована. У Аустрији и Аустро-Угарској је допуштала коришћење религије за државне циљеве. У Италији је подупиран иредентизам, тежња да се припоје Италији територије које је, на пример, раније држала Венеција. У Југославији је подстицана сецесија делова у којима је преовладавало римокатоличко становништво. Да би то ишло лакше, вођена је стална пропаганда против постојања Југославије. Тамо где је било доста шизматика, подстицано је њихово исељавање, проверавање и елиминисање. Политички је организована римокатоличка дијаспора у свим деловима света, на коју се ослања врло моћна и добро организована римокатоличка обавештајна служба. Затваране су очи пред деловањем геноцидних терористичких организација римокатолика, на пример усташке организације. Усташки поглавник Павелић је са 500 свештеника – усташа успео да искористи "пацовске канале" које је организовала Света столица и склони се ван домаћаја правде.

Србија је до балканских ратова имала мало римокатолика и ту се римокатоличанство тешко пробијало. Зато је, по Лакроа Ризу, ова држава симболизовала фобију Свете столице. (Лакроа Риз, А., 2006: 23) Папа Бенедикт XV је током Првог светског рата безрезервно подржавао Аустро-Угарску, а после рата је безуспешно покушавао да подстакне њену обнову. Залагао се и за углавном лутеранску Немачку а не за римокатоличку Пољску. (Папа Бенедикт XVI, Немац, можда није случајно узео име овог претходника?) Француској није заборављена грађанска револуција, која је многе удаљила од цркве. Папа је покушавао да одврати Италију од уласка у рат на страни Антанте. И Америци је слао сличне поруке. Од 1915. у Ватикану су схватили да морају да рачунају и са САД. Касније је папа тражио Вилсонову подршку за одржање Аустро-Угарске. Шизматичка Русија је посматрана као неман коју ваља уништити. Света Столица је сматрала да је за њу Октобарска револуција велика шанса. По тајном договору с Лењином, у време бољшевичког рата с Православном црквом, у Русију су упућене стотине римокатоличких мисионара. Уследио је писани споразум, закључен 12. марта 1922, који је био де факто признање совјетске владе од стране Свете столице. Лењин је био спреман и на успостављање пуних дипломатских односа, али га је смрт преухитрила. Стаљин је 1929. истрао све мисионаре. Опет су се појавили у време Горбачова.

У међуратном периоду папа Пије XI се ослањао на Мусолинија. Дуче је желео обнову Римског царства, а обновио је папску државу. Папа је већ 1933. склопио конкордат и с Фиреровом Немачком. Иако рођен у Аустрији, Хитлер се није интересовао за римокатоличанство. Хришћанство је сматрао наставком јудаизма и планирао да га касније истреби у Немачкој. У разговорима у ужем кругу је тврдио да човек може бити хришћанин или Немац, а не и једно и друго. Хитлер је желео Немце надљуде, а не вернике. Потискивање религије је почело. Настава веронауке је ометана, а верске школе и факултети су затворени. Папи се Хитлер ипак свиђао, јер је хтео да уништи СССР. Ако би му то успело, били би уништени и комунизам и православље. Папа Пије XII је био на челу Ватикана од 1939. до 1958. Успео је да Свету столицу, која је, изигравајући неутралност била заиста уз Тројни пакт, преведе после рата на страну победника. Овог папу сматрају духовним оснивачем Европске економске заједнице, основане у Риму 1957. Преко Јозефа Рацингера папа је утицао и на оснивање транснационалне политичке организације познате као Билдерберг група. Папа Јован Павле II, Пољак, имао је велику улогу у урушавању СССР-а и Југославије и настојању да се уништи православље. Обновљен је и стари план коначног обрачуна с исламом.

Многе ватиканске одлуке су се односиле на борбу с јеретцима и иноверцима. Одлуком донетом на Четвртном латеранском концилу 1215. се забрањује да хришћани обедују заједно с Јеврејима и с њима имају полне односе. Да би се смањила могућност да неко погрешно, препоручено је да буде пришивена посебна ознака на јеврејску одећу. Ношење Давидове звезде на рукаву Јевреја почело је у папској држави. Папа Павле VI је 1555. у були "Cum nimis absurdum" одузео римским Јеврејима сва права и подстакао стварање римског гета. Гето у Венецији постојао је и пре тога. По налогу Великог инквизитора Торквемаде почео је изгон Јевреја из Шпаније. Многи шпански Јевреји – сефарди (од сефарад – запад) су нашли уточиште на Балкану.

Римокатоличка црква тежи и догматској и организационој универзалности. Њено ширење ван Европе и Средоземља почело је одмах по открићу Америке. Папа Александар VI је годину дана после Колумбовог путовања поделио још углавном непознати нови свет између Шпаније и Португалије и дао задатак овим државама да прекоокеанске варваре победе и привезу за веру. Ширење је ишло паралелно с геноцидом домородаца. Освајањем и покрштавањем новог света Римокатоличка црква је надокнадила губитке

које је трпела од ширења протестантизма. У Европи је под вођством језуита почела противреформација.

У граду-држави Ватикану (Citta del Vaticano) је организационо средиште Римокатоличке цркве. Ту су папска резиденција, црква Светог Петра, друге цркве, Курија и разне католичке институције, затим велики музеј, библиотека и архив. Ватикану припадају још неке римске цркве и палате изван ватиканских зидина и папска резиденција Кастел Гандолфо изван Рима. Ватикан има своје дипломатске представнике (нунције, пронунције и интернунције) у многим државама. Преко уговора које Света столица, како се у дипломатији назива Ватикан, склапа с појединим државама (конкордата) и преко демохришћанских странака Ватикан је присутан у унутрашњој политици многих земаља, али и у светској политици. Ватикан је просторно мали, али није безначајан попут неких других државица. Папска моћ далеко превазилази ватиканске зидине. Римокатоличка црква је власник преко две стотине хиљада школа свих нивоа, преко сто хиљада средстава јавног информисања, многих болница, банака итд. Световна моћ папа није само формална. Некада је сматрано да је папа изнад земаљских владара, јер је папа постављао или потврђивао на западу Европе краљевску и царску власт и смењивао владаре, покретао ратове и одлучивао о миру.⁴⁾⁶⁾ Ово је често доводило до сукоба. Француски краљ Филип Лепи је у спору с папом користио изреку “и над папом постоји папа” и успео да пресели папе у Авињон и ту су биле од 1309. до 1377. У 16. и 17. веку папе су подстакле многе верске ратове. У Француској су нахушкале римокатолике да покушају истребљење хугенота (и у тај оквир спада и “Вартоломејска ноћ”). Папска власт се временом увећала. Централизована црквена организација брине о многим световним пословима. Папа као “Петров намесник на Земљи” представља свим римокатолицима у свету “моралну вертикалу” и његова реч се уважава, али се та вертикала испољава и као политичка. Света столица прокламује принципе своје спољне политике. То су политичка неутралност, потврђивање достојанства човека, сигурности његовог живота и стабилности његове породице, очување мира. Тврди се да Света столица не прави разлику између великих и малих држава и да увек настоји да владавина права замени владавину силе. Понашање Свете столице често је било супротно наведеним принципима и тврдњама.

Ватикан је и средиште огромне финансијске моћи. Банке Свете столице само у Италији покривају готово половину финан-

4) Стефан Првовенчани је круну добио из Рима, пошто од цара и патријарха у Константинопољу није могао да је добије.

сијског тржишта. Када би се ватиканско богатство поделило бројем званичних држављана, испало би да је Ватикан убедљиво најбогатија држава у свету, недостижна за било коју другу државу. Новац који се слива из целог света улаже се у римокатоличке банке, које имају посебна правила пословања. Највећа банка је Институт за религиозну делатност (*Instituto per le Opere di Religione*), основан 1929. Пословање банке је до скоро било потпуно тајно и за пореску управу и финансијску полицију. Банка је подносила извештаје једино Кардиналском већу на челу с папом. Ватикански трошкови су врло велики и некад надмашују приходе.

По Бизмарку је римокатоличанство политичка институција у форми цркве. Када се у Фатими у Португалији Богородица 1917. указала деци, поручила је да људе очекују рат, глад, прогонства и друга зла, уколико Русија не буде посвећена њеном пречистом срцу. Неписмена деца која су примила ову религијско-политичку поруку вероватно нису знала где је Русија. Госпа, “*fidelissima advocata Croatiae*”, указала се 1981. и у Међугорју у Западној Херцеговини, близу јаме Голубинке над којом је 1941. извршен велики покољ Срба. Порука је опет била религијско-политичка и јасно је показивала на чијој је страни и даље Ватикан. Папа је у жеку рата у Вијетнаму примио америчке председнике Џонсона и Никсона, апеловао за мир, али овај рат црква никада није осудила. Папа се заложиио да у Чилеу после убиства Аљендеа буде уз помоћ генерала Пиночеа избегнут грађански рат. Разговарао је и с Титом, екскомуницираним после суђења Степинцу.

Римокатоличка црква стално офанзивно делује према другим хришћанским црквама, нехришћанским верским заједницама и атеистима. (С масонима је можда нашла *modus vivendi*.) Аутодафе (*port. auto-da-fé* – свечано самопризнавање јереси и спаљивање јеретика, иновераца, безбожника, луталица и вештица) сматран је актом вере (*actus fidei*). Обично се примењивао после пресуда Инквизиције које су садржале формулу казне “без проливања крви”. Православље је ниподаштавано (*graeca fides nulla fides*). Један од резултата деловања према православнима су такозвани “унијати” (гркокатолици), односно они који су прихватили унију с Римокатоличком црквом и признали власт папе, а задржали православни обред. На Балкану су унијати углавном касније потпуно прихватили римокатоличанство. У Украјини је од времена када је Аустро-Угарска владала Галицијом много гркокатолика. Старокатоличанство, које је између протестантизма и римокатоличанства, настало је одбијањем дела католичких теолога и верника у Немачкој да прихвате догму о папиној непогрешивости усвојену на концилу 1870.

С времена на време обнављају се настојања да хришћанска црква постане једна (екуменска). Папама је дуго православна Византија била трн у оку. Хтели су по сваку цену да буду духовни, а по могућству и световни господари овог, тада богатијег дела Европе. Крсташи су на превару 1204. заузели Константинопољ и у њему је неко време опстајало такозвано Латинско царство. (Пре тога су вежбали рушење и пљачку у Задру.) Крсташи су ослабили Византију. Папе су тада покушавале и унијаћење. Лионска унија из 1274. и каснија Фирентинска унија из 1439. су пропале. Цар Душан није могао као православни владар да постане "капетан" војске свих хришћана, која би се борила против Турака. Када су Турци дошли пред зидине Константинопоља, папа је условио западну помоћ унијаћењем православних. Цар је прихватио услов, али је помоћ закаснила. Турци су 1453. освојили Константинопољ. Папа се решио источног конкурента, али су Турци ускоро заузели Будим и избили пред Беч и у Европи је настала паника. У Ватикану се и данас сматра да обједињење цркава треба да се изврши под окриљем папе. Павле VI је тврдио да се осећа као отац целокупног човечанства, чак и када га нека деца не признају. (Der Spiegel, 7, 1967.) Узајамне анатеме Православне и Римокатоличке цркве су повучене 1965. Иако се воде разговори, разлике нису смањене.

Наводим основне разлике православља и римокатоличанства. На римокатоличку догму поред Светог писма и одлука првих седам општехришћанских сабора, утичу и одлуке каснијих концила на којима нису учествовали представници православних хришћана и папске енциклике (писма која папа упућује епископима, односно верницима целог света или једног његовог дела). Писма обрађују теме које су важне за живот цркве. У православљу се у символу вере тврди да Свети дух исходи од Оца, у римокатоличанству је од 7. века додато да исходи "и од сина" (filioque). Православни не поричу да папа има првенство међу епископима, али по части, а не по власти, како тврде у Риму, где се сматра да је папа видљива глава Цркве и духовни и световни наследник Апостола Петра. Првобитна пентархија (пет апостолских катедр – у Риму, Константинопољу, Александрији, Антиохији и Јерусалиму) нарушена је најездом муслимана и покушајима папа да у тим крајевима наметну своју врховну црквену власт. Православни сматрају да Црквом управља Свети дух преко сабора и да и патријарси могу да погреше, док по римокатолицима Црквом управља папа, непогрешиви Христов заменик на земљи. Богослужење православних је света литургија, док римокатолици имају мису без призива Светог духа – епиклезе. У православљу се сматра да се причешће врши

крвљу и телом Христовим, у римокатоличанству хостијом. Евхаристијски хлеб је код православних квасни (*artos*), код римокатолика безквасни (*azima*). Крштење се код православних обавља заједно с миропомазањем, док је код римокатолика миропомазање (крзмање) издвојено. Код православних је могућ развод црквеног брака (до три пута), код римокатолика се црквени брак не може развести (али се, уколико постоје нарочите околности, може поништити). Православни свештеници се жене, монаси живе у целибату, а код римокатолика је од времена папе Григорија VII целибат обавезан и за свештенике и за монахе. Православни, за разлику од римокатолика, не признају постојање чистишишта (*purgatorium-a*), места где непокајани грешници имају после смрти прилику да се покају. Они православци, који се још увек држе јулијанског календара, другог датума славе Божић него римокатолици, а и датум Ускрса рачунају на други начин, тако да се ретко догоди поклапање датума. (Према одлуци Првог васељенског сабора 325. године, Ускрс се слави после пролећне равнодневице, после пуног месеца, увек у недељу.) Постоје и мање значајне, али видљиве разлике. Православни и римокатолици се различито крсте, различито посте (па римокатолици могу да једу млечне производе током поста, а пре причешћа је довољно један сат не јести), православни свештеници су, за разлику од римокатоличких, брадати, а цркве су, за разлику од римокатоличких, увек окренуте према истоку.

Римокатоличка догма је званично ослоњена на учење Томе Аквинског од сабора у Триденту 1563. Неке елементе тог учења Црква не истиче, на пример схватање да је униженост на раду последица човековог пада. Социјално учење Римокатоличке цркве засновано је на идеји природног поретка и идеји солидаризма. Природност за Цркву значи утемељеност у Богу. Помоћу идеје природности могу се друштвени односи који су по вољи цркве оправдати као природни. На пример, приватна својина се приказује као део природног поретка, с тим што се наглашава да право на својину не сме да угрози да сваком буду приступачна основна материјална и духовна добра. Солидаризам за Цркву значи признавање потребе да сви људи испољавају солидарност и одговорно се односе према својој функцији у друштву. Тиме се постиже усклађеност свих појединаца и свих делова друштва. Тврди се да тамо где су постигнуте оваква солидарност и функционална усклађеност нема друштвених сукоба.

У Ватикану се ипак труде да не занемаре "знаке времена".⁵⁾ То никад није ишло лако. Феудално устројеној Цркви је било потребно стотинак година да "свари" последице Француске револуције. Света столица се неко време супротстављала грађанском друштву. Пије VI је 1791. осудио Декларацију о правима човека и грађанина. Григорије XVI је 1832. оквалификовао либерализам као грешку и чак махнитост. Сматрало се и да универзална црква мора да се бори против националног партикуларизма. Црква је била и против уједињења Италије и то јој није заборављено. Пије IX није у енциклици "Qui pluribus" из 1846. осуђивао само грађанска застрањивања већ и комунистичке тежње, а то је поновио 1864. у енциклици "Quanta cura" и у анексу "Syllabus" набројао све несагласности Свете столице и модерног времена. Тек је раст радничког покрета изазвао преокрет односа Ватикана према грађанском друштву. Оцењено је да је социјализам већа опасност од либерализма. Лав XIII је у енциклици "Quod apostolici muneris" из 1878. осудио неприкладни и противприродни социјалистички и комунистички покрет. 1884. осудио је и слободно зидарство. Енциклика "Regum novarum" из 1891. садржавала је поглед на модерни свет, помирење с грађанским друштвом и нов основ критике комунистичких схватања. Сматрано је да је класна подела природна и да су погрешни покушаји да се она превазиђе. Прво прилагођавање Ватикана модерном свету било је антисоцијалистичко. Папа Пије XI поновио је антисоцијалистичка схватања 1931. у енциклици "Quadregesimo anno". Тврдио је да се не може бити у исто време честит римокатолик и социјалист. Исти папа је у енциклици "Divini redemptoris" комунизам оценио као покварен до сржи и упозорио да католици с њим не смеју да сарађују ни у једном подручју. Ипак су покушавани контакти са СССР-ом. Папа је нудио и размену затвореника. Стаљин није био заинтересован да пусти неколико затвореника-римокатолика у замену за Антонија Грамшија. Пије XI је позвао Аустријанце да се на плебисциту изјасне за прикључење Немачкој.

Пије XII је током Другог светског рата ћутао, иако се очекивало да говори (на пример о холокаусту). Тиме је поновио ћутање Бенедикта XV током Првог светског рата. Папа је од 1943. препоручивао Американцима стварање "санитарног кордона" око СССР-а. После рата се залагао за демохришћанску Европу. Сматрао је да ће католички државници Де Гаспери, Аденауер и Шуман повести европски запад у правом смеру. (Цврље, В., 1980 : 57) (Велику Британију Света столица није у то време сматрала делом

5) *Оучавањима "знакова времена" у неким религијама видети: Политикологија религије, бр. 2, Београд, 2008.*

овог запада.) Папа је тврдио да се не опредељује политички, већ против оних који су против Христа. Сматрао је да је лоше решење што шездесет милиона римокатолика мора да живи у Источном блоку. Да би обезбедио подршку својим гледиштима, папа се трудио да се приближи САД, што није ишло лако, јер су протестанти у њој били најмоћнији. Света столица је 1949. забранила верницима да се учлане у КП или гласају за њу, а за оне који прекрше забрану била је предвиђена екскомуникација. Може се рећи да је од 1891. до распада Совјетског Савеза Ватикан био пре свега посвећен борби против "ђаволје комунистичке доктрине" и против социјалистичких држава. Папа је благословио 1949. стварање НАТО пакта. Следеће године је одлучно иступио против радничког учешћа у одлучивању у предузећима. Свети Јосип је проглашен заштитником радника и свецем који благосиља борбу против комунизма. Римокатолици прослављају Дан Светог Јосипа 1. мај. (И нацисти су славили 1. мај.)⁸⁾⁶⁾

Папа Јован XXIII сазвао је Други ватикански концил с намером да осавремени римокатоличко схватање друштва и да обнови рад на обједињавању хришћанства. Првом заседању концила присуствовало је много посматрача, међу њима и посматрачи Руске православне цркве, али су многе цркве биле одсутне. Залагања за мир, дијалог и социјалну правду су имала одјек у свету. Савременим проблемима у свету биле су посвећене папине енциклике "Mater et magistra" и "Pacem in terris".⁷⁾ У другој енциклици папа се није обраћао само римокатолицима, већ свим људима. Папа је суделовао у мирном решавању кубанске кризе. Хрушчов је схватио да Стаљиново игнорисање папе питањем "колико дивизија има папа" није добро. Папа је моћан иако нема дивизије.

Друго, треће и четврто заседање концила сазвао је папа Павле VI и означио четири циља концила: одређење Римокатоличке цркве, њену обнову, питање уједињења одвојених хришћана и дијалог са савременим светом. На другом концилу је формално напуштено схватање о колективној кривици Јевреја за Христову смрт, на коме је Римокатоличка црква вековима инсистирала. Донета је и Декларација о верској слободи, која је упућивала на одустајање од дотадашње праксе. Укинута је узајамна екскомуникација Рима и Константинопоља. Сматрано је да друштвена криза може

6) На дан Светог Јосипа 1. маја 2011. папа Јован Павле II (Војтила) је проглашен за блаженог. Чудо, потребно за проглашење, било је излечење неке часне сестре од Паркинсонове болести. (И сам папа је пагнo од ове болести.)

7) Папске енциклике припремају стручни тимови. За енциклике Јована XXIII био је одговоран Пјетро Паван, професор социологије на понтификалном Латеранском универзитету у Риму. Ове енциклике су критиковане као превише попустљиве према социјализму.

да буде превладана моралом и добрим коришћењем приватног власништва. Заговарано је подређивање економије и политике човеку. Потврђиван је значај породице и позивано је на очување мира. Прихваћено је да политичка заједница и неки видови културе могу да буду аутономни у односу на Цркву. Павле VI је 1963. поручио "И ми смо за уједињену Европу". Светог Бенедикта прогласио је заштитником Европе. (За његове помоћнике су 1981. промовисани Свети Тирило и Свети Методије.) Покренуто је питање промене црквеног устројства. Неки учесници концила и познаваоци његовог рада били су одушевљени његовим духом. (Шаги-Бунић, Т., 1969: 13фф) Други су сматрали да су резултати недовољни. Трећи су се уплашили пребрзог и претераног мењања Цркве. Било је и оних који су сматрали да треба сачекати с оценама. На првом концилу се одустало од отвореног супротстављања либерализму, на другом је ипак поновљено да капитализам у много чему не одговара савременим људима. Термин демократија није употребљаван, али неки други термини, на пример дијалог и плурализам можда указују да је Света столица тада била мање удаљена од демократије него раније. Дијалог је, међутим, сматран пожељним само ако води проширењу и усвајању истине Цркве, а плурализам није осуђиван само ако је заснован на овој истини. У том смислу се може схватити и помоћ деловању демохришћанских странака.⁸⁾ Многи су, као Андрија Крешић (Крешић, А., 1981.), други концил схватили као одустајање од отвореног супротстављања социјализму. Време је показало да Света столица није заборавила свог омиљеног непријатеља – социјализам и да није изашла из оквира римокатоличког једноумља.

Понеки "signum temporis" је Римокатоличка црква ипак превиђала. Због тога су унутар ње стално тињали разни протести. Најдаље је отишла такозвана "подземна црква", екуменска религијска заједница у којој је порицана хијерархизована, ауторитарна црква и која је на крају напустила Римокатоличку цркву. Било је и свештеника учесника у герилским борбама, као што је био Камило Торес. Папа Павле VI је тврдио: "А ипак добро знамо да је револуционарна побуна, изузев случајева очите и трајне тираније, која тешко угрожава основна права особе и у опасној мјери шкоди интересима земље, извор нових неправди, знамо да доводи до нових неравнотежа и изазива нова разарања. Не може се стварно зло одстранити по цијену још веће несреће." (Павао VI, 1967: 20) И по-

8) Црква сматра да су демохришћани они који припадају хришћанском народу, а не хришћани који су ангажовани за демократију. Некада је укупно људство дељено на свештенство и хришћански народ – ЛАОС, али су данас лаици и многи који не уважавају хришћанске вредности.

буне 1968. биле су за Римокатоличку цркву изненађење. Следећих десет година Павле VI је покушавао да лагано врати црквени брод из немирних вода револуције, протеста и радикалне реформе традицији. У Колумбији 1968. је објаснио да Света столица не може да подржава револуцију.

Онда је, после концилских папа, на папски трон сео 1978. милитантни папа Јован Павле II с јасном визијом разних непријатеља против којих се треба борити и трудити се да буду уништени. То су пре свега комунизам и секуларно западно друштво. Циљ је да се поново христијанизује Запад и освоји Исток. Папа је прихватао екуменизовање једино као повратак заблуделих хришћана под окриље Светог оца. У политичким подухватима ослањао се на САД, у чему му је помогао Збигњев Бжежински, с којим се упознао 1976. на Харвардском универзитету. Бжежински је помогао и његов избор за папу. Папа је постао пријатељ и с Вилијамом Кејсијем, директором ЦИА-е. На папу је 1981. извршен атентат и он је тешко рањен. Опростио је атентатору, али не и комунистима који су, по његовом мишљењу, стајали иза њега. Папа се 1982. састао с америчким председником Џонсоном, који је такође преживео атентат. Склопили су тајну алијансу за борбу против комунизма и ислама. 1983. успостављени су дипломатски односи са САД, а 1993. с Израелом. У Великој Британији је лабуристички лидер Блер прешао у римокатоличанство.

Папа се ослонио на *Opus Dei*, оснажену "Свету мафију", како су је назвали противници. Ову елитистичку организацију свештеника (у оквиру друштва Часног крста) и лаика, чији чланови свештеници морају да имају бар један докторат, основао је 1928. Шпанац Хоземарија Ескрива де Балагер, али је званично призната 1947. Оснивач је замислио чланове као "свете ратнике" (нове темпларе), који делују скривено и сва средства сматрају допуштеним. *Opus Dei* је и мултинационална финансијска корпорација. Папа Јован Павле II уздигао је је 1982. *Opus dei* на ранг личне прелатуре. Оснивач је проглашен за свеца. Сматра се да *Opus Dei* има широм света преко сто хиљада чланова и преко милион "сарадника и пријатеља".

Многе старе и нове римокатоличке организације излазе из класичног мисионарског оквира и баве се различитим пословима у простору политике. У Југославији су биле делатне организације у оквиру Католичке акције, затим покрети Фоколари, Пут новог крштења, "Заједништво и ослобођење" и Заједница Светог Еђидија, која је нарочиту пажњу посветила Косову. Папа је декретом подстакао, нарочито у социјалистичким државама, обнову лаичког

апостолата (Apostolicam actuositatem). Својом говорничким вештином, коју је испољавао и на безбројним путовањима, и вештином убеђивања, на пример у сусрету с Горбачовом, успео је да дуго сакрије од јавности политичку природу своје мисије. По Јовану Павлу II, социјалистички режими у Европи су у кризи и ту шансу запад Европе и Света столица не смеју да пропусте. Заложиио се за уједињење Европе на хришћанској основи. Сматрао је да идеално друштво може да буде само хришћанско. 1981. присвојио је Брежњевљево слику о Европи као заједничкој кући, а 1987. почео да употребљава Де Голову визију Европе од Атлантика до Урала. Папа је зауставио реформе цркве и захтевао повратак традиционалним вредностима. Сматрао је да с онима, чији захтеви значе урушавање Римокатоличке цркве, не може бити дијалога. Блокирао је дискусију с америчким реформистима, а теолозима ослобођења изрекао казне ћутања. Поручио је сиромашнима да сачекају да богате почне да пече савест и да им добровољно уступе део богатства. Захтевао је прилагођавање живота догми, а не догме животу. 1992. објављен је нови универзални катехизис.

Рад на разбијању Југославије интензивираиан је 1980.⁹⁾ Организовани су велики скупови, на пример нинска прослава 1100 година од писма папе хрватском кнезу Бранимиру. Проповедано је да римокатолици не могу избећи бремене лаичког апостолата, односно да имају мисију да у свом окружењу шире истину и моћ Цркве. У стварности је то значило да морају следити политику Свете столице, а не политику тада једине политичке странке у држави. Подржано је проглашење независности Словеније и Хрватске и протеривање некаталика из њих. Подстакнути су сукоби у Босни и Херцеговини, који су имали и лик верског рата, и побуна на Косову. Док је у Југославији била на снази парола "братство и јединство", на Косову је братство одбачено. Наглашавано је јединство, али с Албанијом.

Папин оштар заокрет удесно био је ипак примећен, као и његово одређење главних политичких циљева. Они које је одредио као политичке противнике као да га нису схватили озбиљно, јер скоро да ништа нису предузели да се супротставе новом усмерењу Свете столице. (Можда и јесу, јер неки сматрају да је Андропов стајао иза атентата на папу?) Папа се званично залагао за деполитизацију цркве, али је био против постојања држава у којима није

9) *Исте године почела су у Југославији прва суђења онима који су се истицали у томе, на пример Фрањи Туђману, који је почетком следеће године осуђен на три године робије и пет година забране јавног деловања. Марко Веселица, који је отворено наступао с усташких позиција осуђен је на једанаест година.*

слободно деловање Ватикана. Оштро је осудио совјетску интервенцију у Авганистану, али се поводом америчких интервенција на разним странама света задржавао на позивима за мир. Питање је колика је његова улога у рушењу Источног блока. Многи мисле да је велика. Он сам је прихватио такву оцену возећи се тријумфално кроз Бранденбуршку капију 1996. У енциклици "Centesimus annus" (стота година /од енциклике "Regum novarum" Лава XIII/) поздравио је рушење источних тоталитарних режима. Пошто је у то време сматрано да је социјализам поражен, Света Столица се више посветила промишљању устројства Европе, односа глобалне цркве и глобалног светског поретка и пенетрацији у оне делове света где римокатоличанство није заступљено или није претежна религија. Европа је у Ватикану замишљана као Европска унија плус Русија која прихвата западне вредности и првенство црквене власти папе. Може ли, уз садашњу политичку констелацију у свету, да буде реално замишљање такве Европе? Папа Јован Павле II је 1993. у Апостолском писму "Ecclesia in Europa" говорио, између осталог, о потреби нове евангелизације Европе. Папа је од 2000. почео да говори о хришћанским коренима Европе (некад и о јеврејско-хришћанским коренима). Света столица је сматрала да после ефемерне "епизоде" с большевизма треба да се посвети припреми за важнију битку с вишевековним непријатељем – исламом, борбеном религијом која обухвата више верника и брже се шири него римокатоличанство. Савезници, односно реализатори замисли су нађени и уводне борбе су почеле.

Света столица упућује, при растакању политичких устројстава који јој не одговарају, позиве на поштовање супсидијарности. Супсидиум је на латинском означавао снажне помоћне чете. Термин супсидијарност увео је језуит Гундлах и присутан је у каснијим енцикликама, нарочито у енциклици "Quadragesimo anno". Они који се позивају на супсидијарност сматрају да централна државна власт не треба да буде надлежна у многим питањима. У Југославији су сепаратистичке републике дуго пре одвајања инсистирале на супсидијарности, односно самоуправном регионализму. На Косову су супсидијарност сматрали непотребним одуговлачењем. У Војводини се неки већ дуго залажу за супсидијарност, присвајајући све више атрибута државности и причајући о потреби сталног потврђивања статуса европске регије. Помпиду је, међутим, упозоравао да је Европа регија већ постојала – у средњем веку и да се није добро показала.

Кардинал Јозеф Рацингер, садашњи папа Бенедикт XVI, био је за време папе Јована Павла II задужен за чистоћу и одбрану ве-

ре. Он је инсистирао да сваки римокатолик мора да има изграђен верски идентитет, јер му то омогућује супротстављање свему што угрожава веру. (Рацзингер, Ј., 1985: 35) Прихватио се и припреме Ватикана за обрачун с исламом. По Рацингеру, ислам се од краја антике до почетка модерног доба увек показивао као истински непријатељ Европе. (Рацингер, Ј., 2003.) Као папа је у првој години после ступања на папску столицу одржао у Регенсбургу предавање о дехеленизовању хришћанства. По њему, у модерном добу постоје три етапе дехеленизовања. Прва етапа је реформација, у којој је инсистирање да се хришћанство врати својим изворима значило одустајање од хеленске баштине. Друга етапа је развој либералне теологије 19. и 20. века. Црква је остала резервисана према развоју науке, али је на многе теологе утицао либерализам. Трећа етапа је наступила с глобализовањем у које се укључила и црква. Протестанти предњаче у овој вези с глобализовањем. Света столица се труди да глобализовању утисне свој жиг. У њој се сматра да је Римокатоличка црква право место сусрета глобалног и локалног. По Далсу, римокатоличанство је способно да одржи напетост између различитих схватања, а по Финелеру оно стално покушава да све антиципира. Истицано је осећање потребе за новом теологијом културе, у којој би био уважен досегнути ниво савременог комуницирања. Сматрано је да ново римокатоличанство треба да садржи интензиван дијалог, понашање усклађено с речима, стално кориговање односа једнакости и различитости и деловање у процесу комуницирања. Цркви је и даље било веома стало да Конгрегација за евангелизовање народа, ранија Конгрегација "De Propaganda Fide", што успешније ради.

Боф је тврдио да је Црква увек била на репу догађаја, по правилу против најважних историјских промена – против реформе 1521, револуције 1789, против слободе савести, слободе мишљења, против демократије итд. (Boff, L., 1984: 96) Грчки теолог Каломирос је тврдио да је атеизам последица лажне "западне теологије" (и римокатоличке и протестантске) и да је био непознат хришћанству Истока. Људи настоје да се помоћу атеизма сакрију од злог, свирепог Бога. По Каломиросу ће атеизам нестати када ортодоксија победи западну јерес. (Каломирос, А., 1984: 177)

Какав је однос римокатоличанства према Европској унији? Римокатолички теолози питају да ли Европа може да постане хришћанскија. Подсећају на речи Јована Павла II да Европа мора почети да дише и једним и другим плућним крилом и да научи свој матерњи језик, хришћанство. За папу је Рим срце које треба да снабдева здравом крвљу оба плућна крила и учитељ матерњег, хришћанског језика. По њему, хришћанска Европа мора да се обра-

чуна са секуларним. Часопис "Concilium" је једном свом броју дао наслов "На нов начин мислити о Европи", а наслов броја у часопису "Communio" је "Или Европа или хришћанство". (Concilium, 2004; Communio, 2005)

Тешко је сасвим разумети како је могуће да Света столица, са својом средњовековном структуром и идејом о средњовековном устројству као најбољем друштвеном поретку, може успешно да функционише у савременој Европи и савременом свету и буде један од великих европских и глобалних "играча".

Bosko Telebakovic

ACTIVITIES OF THE HOLY CHAIR

Summary

The Vatican has been a great 'political player' for a long time even then when it is not visible. Although it does not have divisions, as it was stated by Stalin, it is more powerful than many of those who have them. The Holy Chair tries to react appropriately to signs of time. How successful is it? At first sight, some popes seem to be unsuccessful politicians. They introduced the Vatican, though they talked about political neutrality, to the side of losers' coalitions in both world's wars. The Holy Chair did not suffer severe damage, because after the wars they managed to take it to the winners' side without changing the main political course. The Holy Chair has skillfully enhanced its power and influence. During the Second Vatican Council, a church reform and the modernization of its dogma and activities were tried, but after that tradition was restored and there was a tendency to link it with modern politics. The Holy Chair participated in the preparations of the fall of Berlin wall and was involved in the events to follow the fall. The Vatican is an institution counted on by European and global powerful people. The Holy Chair uses its aspiration to spiritual universality to gain a part of global power for itself.

Key words: Christianity, Roman Catholicism, the pope, the Vatican, politics, globalism.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, С., *Opus Dei. Нови крсташки поход Ватикана*, Академија за дипломатију и безбедност / ИГАМ, Београд, 2009.
- Бабић, М., „Католичанство и европске интеграције“, у: *Религија и европске интеграције*, Магистрат, Сарајево, 2006.

- Boff, L., *Chiesa: carisma e potere*, Borla, Roma, 1984.
- Burns, G., *The Frontiers of Catholicism: The Politics of Ideology in a Liberal World*, University of California Press, Berkeley, 1992.
- Casanova, J., *Public Religions in the Modern World*, University of Chicago Press, Chicago, 1994.
- Communio, Internationale katholische Zeitschrift*, XXXIV, br. 3, 2005.
- Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie*, XL, br. 2, 2004.
- Cvrlje, V., *Vatikanska diplomacija, Školska knjiga / Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1992.
- Cvrlje, V., *Vatikan u suvremenom svijetu, Školska knjiga*, Zagreb, 1980.
- Der Spiegel*, 7, 1967.
- Дурковић-Јакшић, Љ., *Србија и Ватикан 1804 – 1918*, Српска православна епархија жичка и Српска православна епархија шумадијска, Краљево – Крагујевац, 1990.
- Ерceg, F., „Postanak Vatikana i ideja katoličanstva“, u: *Novi Plamen*, V, 15, Zagreb, 2011.
- Хачисон, P., *Opus Dei: Њихово царство долази*, Народна књига / Алфа, Београд, 1998.
- Каломирос, А., „Огњена река“, *Тeолошки преглед*, 3-4, Београд, 1984.
- Кноп, Г., *Ватикан – моћ папа*, Народна књига – Алфа, Београд, 2006.
- Крешић, А., *Filozofija religije*, Naprijed, Zagreb, 1981.
- Лакроа Риз, А., *Ватикан, Европа и Рајх од Првог светског рата до хладног рата*, Службени гласник, Београд, 2006.
- Маštruko, I., *Katoličanstvo i politika, Ogledi o odnosu katoličanstva i politike*, CEKADE, Omladinski kulturni centar, Zagreb, 1988.
- Милошевић, З., *Демократија или христократија. Света столица између рата и мира*, Филип Вишњић, Београд, 1997.
- Novak, V., *Magnum crimen – pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, dio 3, Svjetlost, Sarajevo, 1960.
- Равao VI, *Populorum progressio*, Zagreb, 1967.
- Павићевић, В., *Социологија религије*, БИГЗ, Београд, 1988.
- Политика*, 6. 9. 1925.
- Политика и религија*, бр. 2, Београд, 2008.
- Рацингер, Ј., „Европа: наслеђе које укључује одговорност“, у: *Хришћанство и европске интеграције*, Европски културни центар, Београд, 2003.
- Ratzinger, J., *Rapporto sula fede*, Milano, 1985.
- Ratzinger, J., *Vjera – istina – tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
- Религија и европске интеграције. Зборник радова*, Цвитковић, И., Абазовић, Д. (ур.), Магистрат, Сарајево, 2006.
- Šagi-Bunić, T., *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.
- Вукићевић, Б., *Појам Свете столице у међународним односима*, Факултет политичких наука, Подгорица, 2008.
- Вушковић, Б., Врцан, С., „Распето католичанство“, *Наше Теме*, Загреб, 1980.
- Живојиновић, Д., *Ватикан, Србија и стварање југословенске државе 1914-1920*, Нолит, Београд, 1980.

Живојиновић, Д., Лучич, Д., *Варварство у име Христово. Прилози за Magazin cristen 2, Ватикан – гилотина за Србе*, Екопрес, Зрењанин, 2001.

Resume

Roman Catholic Christianity was announced in the first centuries of the new era by giving priority in honour to the Roman bishop (Pope) over all other bishops of the Empire. Popes also tried to be first in power later. The Bible is not a political text, but its messages can be interpreted politically. The Vatican has excelled in that and has never renounced going in for politics. The modern Holy Chair socio-political doctrine, formulated at the First Vatican Council and improved at the Second Council, has not fettered concrete political activities. The Holy Chair seems to be afraid of losing power in the world without policy making.

The Vatican does not only represent the Church, but also the Pope's state with the developed diplomacy. The Nuncio, differently than the ambassador, is not only the representative in a foreign government, but is also the controller of Roman Catholic Church activities or of missionaries in a foreign country. Moral theology has a role in sheltering Church policy. Religious dogma talks about serving and Vatican political doctrine about ruling.

The Holy Chair has been a great 'political player' for a long time even then when it is not visible. Although it does not have divisions, as it was stated by Stalin, it is more powerful than many of those who have them. The Holy Chair tries to react appropriately to signs of time. How successful is it? It took the Church about hundred years to "digest" the consequences of the French Revolution. Only the expansion of socialism movement made Church see socialism as the main enemy.

At first sight, some popes seem to be unsuccessful politicians. They introduced the Vatican to the side of losers' coalitions in both world's wars, though they talked about political neutrality. The Holy Chair did not suffer severe damage, because after the wars they managed to take it to the winners' side without changing the main political course. During the Second World War, the Pope, frightened by the Soviet Union power, proposed the formation of "sanitary cordon" around him.

The Holy Chair has skillfully enhanced its power and influence. While doing that, it more and more relied on the Opus Dei organisation. During the Second Vatican Council, a church reform and modernization of its dogma and activities were tried, but after that tradition was restored and there was a tendency to link it with modern politics. The Vatican refused to adapt to the changed society and emphasized that

society should adapt to the Church. That pushed away many believers from the official Church.

The Holy Chair participated in the preparations of the fall of Berlin wall and was involved in the events to follow the fall. The Vatican is an institution counted on by European and global powerful people. The Holy Chair uses its aspiration to spiritual universality to gain a part of global power for itself. A new goal has been set: rechristianization of the West and conquering the East.

* Овај рад је примљен 19. априла 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 5. јуна 2012. године.